Pauliina Oiva & Essi Monto (Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos):

Reidar Särestöniemi: ”Huurrekoivikko”

1970, sekatekniikka, 140x140 cm, Fortumin taidesäätiö

”--semmonen unen maisema, sen henki on se, että reilun tuntunen toveruus talven kanssa.”

- Reidar Särestöniemi huurteisista koivikoista

Tyyli, värit ja muodot

Teos on tyyliltään impressionistinen: Mustat pilkkumaiset alueet valkoisten koukeroiden linjojen päällä saavat aikaan vaikutelman koivun rungoista. Teoksen yläkerrosten punaisella pohjalla piirtyy sivalluksenomaisina koivujen ohuet latvustot.

Vahva oranssinpunainen taivas kontrastoi kylmiä harmaasävyjä, haaleten osittain oksiston peittoon, ylempänä on havaittavissa myös lohenpunaista.

Teoksessa horisontaaliset värivyöhykkeet tasapainottavat koivun runkojen vertikaalista ylöspäin suuntautuvaa liikettä. Punainen pyörökuvio yläpuolen vasemmalla puolella rikkoo symmetriaa, ja toimii samalla katsetta johdattavana kiintopisteenä.

Teoksen pinta ja vaikutteet

Öljyvärejä ja temperaa on käytetty kerroksittain, josta syntyy mielenkiintoinen syvyysvaikutelma (impasto-tekniikka). Teoksessa näkyy myös taiteilijan Jackson Pollockilta saamat vaikutteet, jotka näkyvät valutustekniikan hyödyntämisenä.

Vanhojen kirkkojen freskotekniikalla toteutetut seinämaalaukset ja niiden rapautunut pinta kiehtoi Särestöniemeä. Hän pyrki tekemään vastaavanlaisen pinnan ”raapimalla” palettiveitsellä ja jättämällä lohkeilleet värialueet näkyviin.

Myöhemmin haluttu pintavaikutelma lasuritekniikalla, ohuella värikerroksella, tavoitteena “kupluava ja helmeilevä lasuuri” (Hautala-Hirvioja ym. 2012: 73).

Yhtenä vaikutteena Särestöniemen taiteessa oli informalismi 60-luvun paikkeilla: materiaalikokeilut, kuten hiekan, liiman tai kangassuikaleiden lisääminen maalauksen pintaan.

“Erilaisten tekniikoiden yhdistäminen ja sattumanvaraisuuksiin luottaminen sai aikaan luonnon herkkyyttä muistuttavia yksityiskohtia, sammaleen muotoja kiven karhealla pinnalla tai kuuran kudelmaa koivikon varvikossa” (Hautala-Hirvioja ym. 2012: 78).

Suomalaisuus - ei-suomalaisuus

Aihe, luontomaisema, on hyvin suomalainen. Suomalaisuudesta puhuttaessa usein luonto nousee keskeiseksi yhteiseksi arvoksi, ja joskus suomalaista luonteenlaatuakin on pyritty määrittelemään luonnon ja sen vuorokaudenaikojen kautta.

Koivut taas ovat teoksessa selvin suomalaisen kuvaperinteen merkki. Väreinä valkoinen ja harmaan eri sävyt ovat myös suomalaisessa talvimaiseman kuvauksessa yleisiä. Myös teoksen kuvaama ajankohta talvi, on suomalaisuutta esittävässä kuvastossa yleinen.

Verrattuna moniin muihin Särestöniemen töihin maalaus on hyvin suomalainen, jollakin tapaa vaatimaton. Toisaalta vahva värinkäyttö on epäsuomalaista.

Teoksessa on myös epäsuomalaisiksi tulkittavia piirteitä: Paikoin ekspressionistinen rosoinen pinta, sekä teoksen suuri koko viestivät rohkeasta ja näyttävästä ilmaisusta, joka ei usein yhdisty suomalaisuuteen. Myöskään taiteilijan suurikokoinen signeeraus alaosassa ei sovi suomalaiseen vaatimattomuuteen, vaan on enemmänkin merkki taiteilijan persoonallisuudesta.

Teoksessä esiintyviä kansallisia merkkejä

Rauduskoivu on Suomen kansallispuu ja vanhassa suomalaisessa uskossa pyhä puu.

Miten kohde on kuvattu?

Lapin luontoa on kuvattu teoksessa hellyydellä, sen puhtautta ja rauhallisuutta ihaillen. Maisema voidaan myös nähdä uhkaavana tai synkkänä, kuoleman symbolisena tulemisena talven muodossa ja auringon kuolemana.

Vaikka useat Särestöniemen teokset, Huurrekoivikko mukaan lukien, voivat vaikuttaa abstrakteilta, ei taiteilija koskaan pyrkinyt abstraktiin ilmaisuun, vaan ammensi aiheensa aina luonnon muodoista ja maisemista.

Särestöniemen teoksissa näkyvät samanaikaisesti eri vuoden– ja vuorokaudenajat (Aalto 1976: 53). Huurrekoivikossa runkojen takana kuultaa valkoisen maalin läpi vihreää ja oranssia: syntyy vaikutelma lumen alta pilkottavasta kasvustosta. Oranssi taivas voidaan tulkita joko aikaiseksi aamuksi, tai auringonlaskuksi.

Taiteiljan sanoma teoksessa

Särestöniemi oppi omien sanojensa mukaan pitämään talvesta vasta loppukautenaan:

“Se on suorasthan juuri ensirakkaus. Viiskymmentä talvea piti olla ennenku se sytty” (Polttila 1985: 167).

Talvi kuvasti taiteilijalle myös kuolemaa, syksy taas siirtymää kaiken imaisevaan talven pimeään ja kylmyyteen, ehkä jonkinlaista suruaikaa:

“--Aina siinä oli suru matkassa, mutta mie halusin pysähtyä siihen. Sillä sen karttaminen -- jos sitä aina juoksee pakhon, niin ennemmin tai myöhemmin se saavuttaa, ja se on aina eessä” (Polttila 1985: 166).

Pohjoisen luonnon puolestapuhuja: taiteilijan ympäristösuhde

Särestöniemi osallistui luonnonsuojeluun sekä toiminnallaan että maalauksillaan.

Hän oli huolestunut niin pohjoisen (Aalto 1976, 56) kuin muunkin maapallon luonnon kohtalosta ja kohtelusta (Hautala-Hirvioja ym., 33).

Hän kritisoi koivikoiden tuhoamista ja vesakoiden myrkytystä ja maalasikin 1960- ja 1970-luvuilla useita koivikkoaiheisia maalauksia. Huurrekoivikko muiden tavoin oli kannanotto Lapin koivikoiden puolesta ja metsien tuhoamista vastaan.

Särestöniemi kuvasi harvoin ihmisiä teoksissaan, ja usein nekin olivat omakuvia, joissa hahmo oli kuvattu myytilliseksi olennoksi. Taiteilijalle ihminen edusti voimaa luonnon tuhon ja saastumisen takana. (Aalto 1976: 52)

LÄHTEET

Polttila, Brita. Reidar: *Muistiinmerkintöjä Reidar Särestöniemen Elämästä.* Hki: Tammi, 1985.

Siukonen, Jyrki, Elina Arminen, and Tuija Hautala-Hirvioja. *Kuvia Pohjoisen Tasavallasta: Mukka, Särestö-niemi Ja Palsa.* Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 2011.

Särestöniemi, Reidar, Eeli Aalto, Sinikka Kurikka, Simo Rista, and Matti Saanio. *Reidar Särestöniemi.* Hki ; Porvoo: WSOY, 1976.

Hautala-Hirvioja, Tuija, Riitta Kuusikko, Sisko Ylimartimo, Liisa Reinikainen, and Arto Liiti. Harvoin *Lempeä Tuuli Puhaltaa Arktisille Jängille: Reidar Särestöniemen Taidetta Kirsi Ja Keio Eerikäisen Taidesäätiön Koko-elmasta = Rarely Does a Gentle Wind Blow On Arctic Fens : Art By Reidar Särestöniemi From the Kirsi and Keio Eerikäinen Art Foundation Collection.* Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 2012.

KUVA Särestöniemi, Reidar: Huurrekoivikko [viitattu 24.2.2017]. Linkki: https://moodle.jyu.fi/mod/forum/discuss.php?d=20042#p58275 (rajattu alkuperäisestä)